

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1153

מסכת יומא ע"ז-פ"ג ♦ מעשר שני ב', ג' - ב', ח'

בס"ד, י"ז תמוז תשפ"א

השבוע בגליון

- ♦ סגולות וקמיעות
- ♦ רפואה סגולית
- ♦ נערה שבלעה סם מוות
- ♦ אדם שנתקף בשגעון חריף

- ♦ מה הוא שיעור "כמלא לוגמיו"?
- ♦ שיעורי אכילה ושתייה ביום הכיפורים
- ♦ יום טוב שני של יום הכיפורים
- ♦ בין הוראת בית דין להוראת בית דין

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

עיניים רכות וכריכה רכה

לפני כמאתיים שנה נסתמאו עיניו של אחד מגדולי הדור בתקופה ההיא. בעל ה"ברוך טעם", הלא הוא הגאון רבי ברוך תאומים - פרנקל זצ"ל, חתנו של הגה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז זצ"ל, אשר נודע בזכות הספרים הרבים שיצאו לאור מכתביו, בהם ספר "ברוך טעם".

להפתעת בני משפחתו ותלמידיו הקרובים, לא הביע הגאון כל צער על עיוורונו, ולהיפך, פעמים אף התבטא כי לא זו בלבד שנפשו אינה עגומה עליו, שהרי תורתו שגורה על פיו והוא משננה על-פה, אלא אף תחושת שמחה מקננת בלבו!

לשאלת מקורביו שמחה זו על מה ולמה, נתרצה הגאון ושייתף אותם בזכרון ילדות שליווהו עד ערוב ימיו.

דף פ/א

מה הוא שיעור "כמלא לוגמיו"?

במאמר זה נעסוק בהלכה הבאה שכתב השולחן ערוך (או"ח סימן תרי"ב סעיף ט'): "השותה ביום הכיפורים מלא לוגמיו (רמ"א: פירוש מלא פיו), חייב; ומשערים בכל אדם לפי מה שהוא, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו; ולא מלא לוגמיו ממש, אלא כדי שישלקנו לצד אחד בפיו ויראה כמלא לוגמיו, והוא פחות מרביעית באדם בינוני".

הלכה זו נפסקה לאור דברי גמרתנו, כי שיעור השתייה עליו מתחייבים ביום הכיפורים הוא "כמלא לוגמיו".

שיעורי אכילה ושתייה ביום הכיפורים: ביום הכיפורים אסור לאכול ולשתות. אולם, ככל דיני אכילה ואיסורי אכילה שבתורה, אין נענשים על אכילה או שתייה מועטת, כי אם משיעור מסויים. שיעור זה שונה מיתר שיעורי אכילה ושתייה שבתורה. בעוד שיעור אכילה לגבי מצוות ואיסורי האכילה הוא "כזית", וכגון, האוכל איסור נענש אם אכל "כזית", הרי ששיעור אכילה ביום הכיפורים הוא "ככותבת" - מעט פחות משיעור "כביצה". בעוד שיעור שתייה הרווח הוא "רביעית הלוג", הרי ששיעור שתייה ביום הכיפורים אינו קבוע, אלא תלוי בגודל חלל הפה של האדם השותה! טעם הדבר: לפי שאיסור שתייה ביום הכיפורים נובע מחובת העינוי ביום זה, "ועיניתם את נפשותיכם", וחכמים קיבלו מדור דור, כי אדם מפיג את העינוי על ידי שתייה בשיעור זה.

"לוגמיו" הן הלחיים (תפארת ישראל, כאן בראש הפרק). "מלא לוגמיו" הוא שיעור משקה בנפח של כל הפה. "כמלא לוגמיו", אומרת גמרתנו, הוא שיעור משקה בנפח של מחצית חלל הפה, כפי שמגדיר הרמב"ם (בפירוש המשניות), "שישתה כל כך שכשמסלק אותן לצד אחד מפיו, היה אותו הצד בולט ונראה". המשנה ברורה (שם, ס"ק כ"ה) מבהיר את הדברים: "דלא בעינן שיהא

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **משה בעער** ז"ל ב"ר יהודה ז"ל

נלב"ע כ' בתמוז תשע"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה חיה שמלצר** ע"ה

ב"ר חיים ז"ל

נלב"ע כ"א בתמוז תש"ע

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידינו משפחת **שטמברגר** שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אבנר רייכמן** ז"ל

ב"ר אברהם שלמה ז"ל

נלב"ע י"ט בתמוז תשנ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו
הר"ר **אשר אורנשטיין** שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **צהלה (לואיז)**

בת גורג'יה ז"ל

נפטרה ביום כ"ב אייר תשע"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידינו **אפרים מועלם** שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **סוסיא אניטה וולף** ע"ה ב"ר טודרוס ז"ל

נלב"ע כ"ב תמוז תשע"ה **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

שני הלחיים מלאין משקה, אלא די שיהא אחד מלא ובולט, אלא שאז יראה ממילא כאלו שניה מלאין". כלומר, צד אחד של הפה גדוש עד כלות במשקה, ובמצב זה תופחת גם הלחי השנייה. המבקש לדעת כמה הוא שיעור משקה "כמלא לוגמיו" של אדם ממוצע, מתוודע לדברי גמרתנו האומרת, ששיעור כמלא לוגמיו של אדם ממוצע הוא "פחות מרביעית".

כמה הוא שיעור זה של "פחות מרביעית"? בירור הדבר חיוני לחולים שנצטוו לשתות ביום הכיפורים על ידי רופאיהם, שכן, אף על פי שנפסק להלכה כי יש איסור מהתורה גם בשתיית פחות מהשיעור הנקוב ["חצי שיעור אסור מהתורה"], אין איסור זה שווה בחומרתו לשתיית שיעור, ולפיכך נחוץ לדעת מה הוא שיעור "מלא לוגמיו".

ובכן, לגבי שיעור "רביעית הלוג", עסקנו בהרחבה במאמר "רביעית של תורה, הפולמוס ועילותיו" [בבא בתרא נח/ב]. יש הסוברים כי שיעור רביעית הוא 86 גרם, ויש שהגדילו את הכמות, ולדעתם שיעור רביעית הוא 150 גרם. הואיל ולגבי שיעור איסור השתייה ביום הכיפורים יש להלך לחומרא, הרי שלגבי יום הכיפורים נוקטים ששיעור רביעית הוא 86 גרם.

כמה הוא שיעור "כמלא לוגמיו" של אדם ממוצע, עליו אמרה הגמרא כי הוא "פחות מרביעית"? מדברי הר"ן עולה כי השיעור הוא "פחות מרביעית מעט". מאידך, הרא"ש (פסחים פ"י סימן י"ח) ובעלי התוספות (פסחים קז/א, קח/ב; עירובין עט/ב), כתבו, כי שיעור "כמלא לוגמיו" הוא "רוב רביעית" (ראה ביאור הלכה סימן רע"א סעיף י"ג ד"ה רובו).

עדיין אין ברור השיעור המדויק, שהרי "רוב" יכול להיות 51%, 70%, או 89%. להלכה נקטו הפוסקים לחומרא מחמת הספק, ולפיכך, לגבי יום הכיפורים נוקטים כי שיעור "כמלא לוגמיו" הוא מעט יותר ממחצית רביעית, ה"רוב" הקטן ביותר. שיעור זה הוא 43 סמ"ק, והגר"י קנייבסקי זצ"ל כתב (שיעורין של תורה), כי לכל הדעות 40 גרם אינו שיעור "מלא לוגמיו". חשוב להדגיש כי חולה הזקוק לשתות כמות גדולה מ-43 גרם, עדיין יקפיד, אם הדבר אפשרי מבחינה רפואית, לשתות כמות המוגדרת כ"רוב רביעית", לפי אותן שיטות שכמלא לוגמיו הוא כמות גדולה יותר מ-43 גרם.

יום טוב שני של יום הכיפורים

מנהג מעניין נהג בתקופות קדומות בקהילות ישראל, לנהוג יום טוב שני של יום הכיפורים - לצום יומיים תמימים!

מנהג זה מוזכר בספרי הראשונים והפוסקים הקדומים, והרמ"א מזכירו בשם האור זרוע במילים קצרות בשלהי הלכות יום הכיפורים (שולחן ערוך או"ח סימן תרכ"ד סעיף ה'): "ויש מחמירים לעשות שני ימים יום הכיפורים... ואין לנהוג בחומרא זו, משום דיש לחוש שיבוא לידי סכנה".

במנהג זה נהגו ראשונים רבים בארצות אשכנז, חסידים ואנשי מעשה, בהם רבי יצחק הלוי, רבי יהודה ברבי ברוך, רבי יהודה החסיד, הראב"ה, ר"י בעל התוספות, תלמידיהם, ועוד, ובעל כפתור ופרח (פרק א') מציין, כי לא נהגו בו אלא "המהדרין מן המדרין" (ראה הג"מ סוף הלכות שביבת עשו, סמ"ג ל"ת ס"ט, או"ח ח"ב סוס"י רפ"א, פסקי תוספות מנחות סימן ר"א, ועוד).

אם ירצה ה', במסכת ראש השנה נקדיש מאמר לבאר מדוע אכן ביום הכיפורים אפשר להמנע מהנהגת שני ימים, בשונה מיתר החגים. במאמר זה נתמקד בפרטי המנהג המעניין שרווח ביותר בתקופות עברו, כפי שאפשר ללמוד מעשרות ספרי הקדמונים הדנים על אודותיו בהרחבה.

מנהגם היה לצום ולא לעשות מלאכה יומיים תמימים, כאמור [אם כי בספר רש"י ותלמידיו מתואר מנהג תמוה, לפיו ביום השני צמו רק בלילה, אך ביום כבר אכלו. מחבר הספר מציין כי אינו מבין מנהג זה, שכן, אם יש צורך לצום, מה יש בו בלילה שאין ביום. אף אם נניח כי אכלו מפני פיקוח נפש, הרי שאין הדבר תלוי ביום או בלילה, אלא היה עליהם לצום עד שיחושו כי הם מגיעים לכדי פיקוח נפש (סדור רש"י סימן ר"ד, מחזור ויטרי עמוד 381, ועוד, ואנציקלופדיה תלמודית ערך יום הכיפורים הערה 2495)].

לא זו בלבד, אלא שנהגו ביום השני בכל מנהגי יום הכיפורים, כולל תפילות וקריאת התורה (טור או"ח סימן תרכ"ד, ועוד), שכן, לדעתם, קיים חיוב לנהוג יום טוב שני, אלא שפטרו את מי שאינו יכול מפני הסכנה. זאת, ועוד: נראה שאף לא הניחו תפילין ביום זה (ראה בליקוטי סמ"ק מצורף סימן ר"ח שנסתפק בדבר).

כנגד מנהג זה יצאו גדולים רבים. הרא"ש וגדולי הדורות מחו בתוקף נגד אלה שהתפללו ביום זה תפילות וקראו קריאת התורה של יום הכיפורים, ואסרו זאת אפילו יש להם מניין לעצמם.

ראשונים אלה קובעים, כי מותר לומר פיוטים וסליחות לאחר התפילה, אך לא לקרא בתורה; אם מפני שאין תקנת חז"ל שתאפשר לברך ברכות של יום הכיפורים ביום שלמחרתו, ונמצאו ברכות אלו לבטלה והמתפלל לא יצא ידי חובה (טור שם וב"י, ורשב"ץ ב"ה כ"א, ועוד), ואם מפני שיש כאן חשש "לא תגודדו" או יהורה (בית יוסף ומגן אברהם סוף סימן תרכ"ד), ולפיכך עליהם גם להניח תפילין ביום זה כשאר ימי החול (שם ולבושי שרד).

בעיירה בה התגוררתי, סיפר רבי ברוך, היתה חברת "מלביש ערומים". גבאי החברה דאגו למלבושיהם של בני העיירה, שרובם ככולם היו בנים למשפחות דלות.

אחת בשנה, התחייך הגאון, ערכו גבאי "מלביש ערומים" חלוקת מנעלים לילדי העיירה הנצרכים. בתור ארוך ועליו עמדו ילדי העיירה, והגבאים הביטו ומשמשו בנעליהם לראות הטובות הנה אם רעות. כשנוכחו כי חלפו ימיהן, זיכו את הילד המאושר בזוג נעליים חדשות.

לפני בתור עמד ילד שהצטרף אל החלוקה יחד עם חבריו. והנה, בהציגו את נעליו בפני הממונה, ערך בו הלה חריפות: "האתה זקוק לנעלים חדשות? הבט בנעליך! חדשות הן כמעט כביום קנייתן. כלך לך מפנה". בהווכחי בגורלו של העומד לפני, חמרמרו מעי. אך בהציגי את נעלי הבלויות, שרב בהן הפרוץ על העומד, נתחייך הגבאי והפטירה: "אלו נעליים המזכות את בעליהן בזוג נעליים חדשות. רואים שהשתמשת בנעליך הקודמות. הא לך זוג נעליים ותהי דרכך צלחה".

כפניו הישישות של הגאון נעלמו קמטי אימוץ הזכרון ותחתם נחישו תלמי המחשבה. משפט זה נחקק במוחי. דבר שמשתמשים בו - מתבלה. עתה, עת אעמוד בפני בית דין של מעלה וישאלוני, 'ר' ברוך - בתורה עסקת? אציג את עיני כעדות נאמנה לכך, הנה עיני הבלויות משימוש יוכיחו, כי בתורה עסקתי כל ימי.

וכל כך למה?

בילדותי היה בית הכנסת שבעיירה מואר באמצעות אש הנרות שפזורים היו על כתלי בית הכנסת, זה בכה וזה בכה. אחר תפילת ערבית היה השמש עושה את מלאכתו נאמנה, מסדר את הטעון סידור, ומכבה את הטעון כיבוי, ואילו אני

משנת הדף
ענייני אשכנז

ברכה גדולה ישראל

גומרים ש"ס
ב-5 דקות ליום,
זוכים בשפע גדול

... ובודאי בלימוד המשניות כולל כל התורה כולה!
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

נותרתי לבדי בבית הכנסת בחשקי להוסיף להגות בתורה הקדושה, אך השמש סבור היה כי השעה המאוחרת אינה ראויה לכך שאדיר שינה מעיני וביקש להדפני אל ביתי.

באותם רגעים נוהג הייתי להסתתר מאחורי התנור הגדול שבבית הכנסת, ולאחר שנסתלק השמש נותרתי אני לבדי בין כתלי בית הכנסת החשוכים. או-אז, פסעתי באפילה אל ארון הספרים, הוצאתי את הגמרא ושבתתי אל מקום מסתורי ליד התנור. שם, לאור הגחלים שהפיצו את ארון העמוס בין הרמץ והאפר, שניתי והגייתי בתורה הקדושה. **הפיח** העכור שעלה מן התנור חדר לתוך עיני, שנים רבות סבלתי מכאובים בהן, ועתה כבה מאורן.

סיים הגאון רבי ברוך תאומים זצ"ל, בעת שאעמוד לפני כסא הכבוד, אומר לפניו, רבונו של עולם! קיימתי את מאמר התנא במסכת אבות, "הפוך בה והפוך בה..." וסיב ובלה בה".

שקידתם העצומה של גדולי ישראל בתורה, אהבתם הבלתי מסוייגת ללימוד התורה, היתה מאז ומתמיד ענן אש המהלך לפני המחנה ומתווה את מסלול חייו של היהודי - התורה היא עיקר החיים. סביבה ינועו החיים. למענה נולדים. רק איתה עוברים לעולם אחר.

לסיים, איני יכול להמנע מציון עובדה פשוטה אך מרגשת, בה נוכחתי.

9:00 בבוקר. חנות גדולה למכירת מוצרי חשמל במרכז בני ברק. השעה מוקדמת. החנות ריקה, דלילת קונים. באחד הדוכנים עומד המוכר על משמרתו. מימינו הקופה, ממתניה למזומנים שיבואו. על הדלפק פתוחה גמרא בכריכה רכה, אצבעותי מהלכות בין שורותיה ועיניו ממוקדות בה.

עמדתי והבטתי בו, והאמינו לי, מן הגמרא רכת הכריכה אותה אחז באצבעות אוהבות, קרנה עצמה של פלדה.

הוא ורבים שכמותו מקיימים בנפשם ובגופם, "עשה תורתך קבע" - אותו רגע פנוי, שכלל לא בטוח כי היו רבים דומים שכמותו בו ביום, הוא שקיבע את יומו כ"יום של תורה". חייו נעים סביב התורה. הוא דבק בה בכל מאודו, והוא ושכמותו יכולים להשיב בכנות לבוראם: "עסקתי בתורה". היא היתה **העסק** שלי. כל השאר ביוזם.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. טל: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף פא/ב כל האוכל ושותה בתשיעי... כאילו התענה תשיעי ועשירי

צמים יומיים...

שאל נשאל הרבי רבי העשיל (בילדותו כנראה), מדוע אין מתענים בחוץ לארץ יומיים, כדרך שעושים תמיד יום טוב שני של גלויות.

היו מן הראשונים ששללו את המנהג מכל וכל, וכתבו שאין לו מקום בהלכה שכיון שחז"ל לא תקנו כן מיותר הדבר (הגמ"י שם, ובמג"א ומשנ"ב סו"ס"י תרכ"ד, ועוד, עיין באנציקלופדיה תלמודית ערך יו"ט שני, הערה 4090), ואף אסור לנהוג כן משום חשש סכנה (או"ז שם).

דעה חשובה קיימת בראשונים לפיה מי שינהג כן, אפילו פעם אחת, חייב להחזיק במנהג כל ימי חייו! יש שהפליגו ואמרו, שאפילו התנה שבאופן חד פעמי הרי הוא נוהג כן - עליו להתמיד במנהגו כל חייו. אבל אחרים פסקו, כי אפשר להתנות שנוהג כן זאת הפעם בלבד. להלכה נפסק, כי גם מי שנהג כן פעמים אחדות, רשאי לערוך התרת נדרים (ראה טור סו"ס"י תרכ"ד, ובנו"כ, ובלבוש ורמ"א ומשנ"ב שם).

לסיום נציין את שכתבו האחרונים לפני מאות שנים, כי כבר בתקופתם לא ראו ולא שמעו על אדם הנוהג להתענות גם ביום שאחרי יום הכיפורים (ב"ח סימן תרכ"ד וראה גם חיי אדם כלל קמ"ה סעיף מג).

דף פ/א האוכל חלב בזמן הזה

בין הוראת בית דין להוראת בית דין

כידוע, קרבן חטאת מתחייב אדם שעבר על איסור בשוגג, וכגון, אכל בשר ולאחר מכן התברר כי היה זה חֶלֶב, הרי הוא שוגג וחייב קרבן. ברם, לא כל אכילת חֶלֶב בשוגג מחייבת קרבן חטאת, אלא אכילה בשיעור "כזית". האוכל פחות מכזית, עבר על איסור תורה, כך נפסק להלכה - אך קרבן חטאת אינו מתחייב.

מעשה בראובן שאכל בשוגג חֶלֶב, אך קרבן חטאת לא התחייב מפני שלא אכל שיעור "כזית". והנה, לאחר מכן התכנס בית הדין וקבע, כי שיעור "כזית" אינו המידה שנהגו בה עד כה, אלא הוא מידה מצומצמת יותר [כלומר, בית הדין חלק על הכרעת בית הדין הקודם לו וקבע, כי מתחייבים על שיעור זית קטן ולא רק על שיעור זית גדול]. לפי המידה החדשה שקבע בית הדין, מתברר שכמות החֶלֶב שאכל ראובן היא בשיעור "כזית". האם לאור הממצאים החדשים עליו להביא קרבן חטאת?

בגמרתנו מבואר, כי אינו מביא! טעם הדבר, מפני ששוגג הוא מי שאילו ידע בשעת העבירה מה הוא עושה, היה נמנע מן הדבר. ברם, אדם זה, גם אם היו מודיעים לו כי הוא אוכל חֶלֶב, הן לא היו אומרים לו כי הוא אוכל "שיעור", שהרי באותה שעה איש לא ידע כי כמות זו מוגדרת כ"שיעור", ידיעה זו לא היתה קיימת בעולם, וממילא, לא יכול היה לשוב בו מאיסור אכילת "שיעור".

בעל ה"שאגת אריה", בספרו "גבורת ארי", תמה עד מאד; הן בדף הראשון של מסכת הוריות נאמר מפורשות להיפך! שם מבואר, כי אם בית דין הורה בטעות שמאכל מסויים מותר באכילה, ואכלו אדם, ולאחר מכן הורו בית דין כי טעות היתה הוראתם הקודמת והמאכל אסור, הרי אדם זה חייב קרבן מפני ששוגג הוא.

לכאורה, הן בה בשעה שאכל, לא היתה קיימת בעולם הוראת בית דין הנוספת, כי הוראתם הקודמת מוטעית. מדוע הוא נחשב שוגג שעליו להביא קרבן?

התשובה לשאלה זו היא, כי לפנינו שתי פסיקות שונות לחלוטין. אם בית דין היושב כיום חולק על הכרעת בית דין בדורות הקודמים, אין הוא משנה את המצב שהיה עד כה. עד עתה היה הדבר מותר! ועתה הוא אסור! כך הורטנו תורתנו הקדושה, "וקמת ועלית אל השופט אשר יהיה בימים ההם" - אין לך שופט אלא שבימך" [כפי שבמחלוקת בין שני בתי דינים שבשני מקומות, בכל מקום נוהגים כהוראת בית הדין המקומי, עיי' יבמות יד/א]. פסיקתם אינה קובעת כי עד כה נהגו בטעות, אלא שמהיום ואילך אין לנהוג כן. לפיכך, במצב זה אכן לפני פסיקת בית הדין, לא היתה קיימת בעולם הידיעה ששיעור זה מחייב קרבן.

ברם, כאשר בית דין חוזר בו מפסיקה שהורה הוא עצמו מפני שבטעות יסודה, הרי הוא מבטל את פסיקתו **למפרע** ומתברר כי כבר באותה שעה היתה קיימת בעולם הידיעה שהמאכל אסור... שהרי ההוראה הקודמת לא היתה נכונה כלל, ולפיכך, האוכל ממנו נחשב שוגג וחייב קרבן ("גבורת ארי" שם, עפ"י ביאור הקה"י סי' כ).

דף פג/א מי שנשכו כלב שוטה

סגולות וקמיעות

במשנתנו נחלקו התנאים: "מי שנשכו כלב שוטה, אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, ורבי מתיא בן חרש מתייר".

רפואה סגולית: הרמב"ם (בפירוש המשניות) מסביר, כי נחלקו התנאים אם איסורי התורה נדחים מפני רפואה סגולית. לדעתו, אכילת כבד הכלב השוטה היא רפואה סגולית, ומאחר שחכמים אוסרים, הלכה כמותם, ואין להתיר את איסורי התורה למען רפואה סגולית: "אין עוברים על מצוות אלא ברפואה בלבד... בדברים המרפאים בטבע, והוא דבר אמיתי הוציאו הדעת, והנסיון הקרוב לאמת. אבל להתרפאות בדברים שהם מרפאים בסגולתן אסור. כי כחם חלש, אינו מצד הדעת, ונסיונו רחוק... וזה העיקר דעהו וזכרהו, כי הוא עיקר גדול". כלומר, הרמב"ם קובע, כי גם במקרה שהמעשה עצמו אינו מהווה איסור, אסור לעשות כן מפני "דרכי האמורי".

ברם, ראשונים רבים לא קיבלו את דעתו של הרמב"ם. הרשב"א (שו"ת, ח"א סי' תי"ג - קפ"ז - תתכ"ה) עוסק בדיון זה לאחר שנשאל אם מותר לחרוט דמות אריה על טס של זהב או כסף לצורך רפואה לחולי מעיים. הואיל וסגולה זו אינה טבעית, האם יש בדבר משום איסור "דרכי האמורי".

הרשב"א אינו עונה על השאלה לפני שהוא מקדים, כי "כל ימי גדרתי בעדי ולא אצא חוץ מגדרי לבל אשים דיבורי במה שרבו בו החקירות עד אמצא איש נבון וחכם להוציאני ממבוכות הנסתרות", אך השואל "אוחז בערפי להוציא מה שאין לי חפץ בו".

לאחר הקדמה זו מתיר הרשב"א את הדבר, תוך שהוא מוכיח ממשנתנו כי אין חוששים ברפואה לאיסור דרכי האמורי והוא מסיים, כי אף רבו הרמב"ן התיר לעשות סגולה זו, "ואין גדול ממנו בחכמה ובמניין ויראת חטא". אמנם, בבדק הבית (יו"ד קמ"א) הביא הבית יוסף, כי היו שמועות שהרשב"א חזר בו לאחר בקשת חכמי דורו, אך הוא דוחה שמועות אלו מכל וכל.

במה נחלקו, איפוא, תנאי משנתנו? המפרשים מבארים כי הם נחלקו אם אכילת אבר מהכלב נחשבת כרפואה מוחזקת, ולפיכך יש להתייחס אל אכילת הכבד כרפואה לכל דבר, או שמא אין אכילת הכבד נחשבת רפואה מוחזקת, והרי היא אסורה, מפני שהכלב הוא בעל חיים טמא, וכן משמע מפירוש רש"י.

נערה שבלעה סם מוות: שאלות מסוג זה חזרו ונשנו במהלך הדורות. החיד"א (ברכי יוסף או"ח ש"א ס"ו) נשאל לגבי נערה שבלעה סם מוות. באותה תקופה רווחה סגולה בדוקה לסם המוות, שהחולה יבלע קמיע מיוחד. אכן, בעיצומו של יום השבת כתבו עבורה את הקמיע, ומיד הקיאה את סם המוות ונרפאה. ותהום כל העיר, על אשר חילל כותב הקמיע את השבת, והריצו שאלה אל החיד"א, אם עליו לעשות תשובה והיאך.

החיד"א השיב, כי שני אחים, הלא הם האדמת קדש (ח"א יו"ד סימן ו) ואחיו בעל פרי הארץ (ח"ג סי' ג) הוכיחו, כי לדעת הרמב"ן והרשב"א מותר לעבור על איסור תורה כדי לבצע רפואה סגולית. החיד"א מוסיף, כי במקרה זה גם לדעת הרמב"ם אינו צריך לעשות תשובה, שהרי סוף סוף מעשה זה הציל את הנערה ממוות בטוח ונמצא שהציל נפש מישראל.

אדם שנתקף בשגעון חריף: ספר אדמת קדש עליו הסתמך החיד"א, נשאל על אודות אדם שנתקף בשגעון חריף, עד שנאלצו לכבול את ידיו ואת רגליו בשלשלאות ברזל. השאלה שעלתה היא, אם מותר לרפאו על ידי אכילת תרנגולת מתה שלא נשחטה, לאחר שאדם שנרפא מחולי זה העיד, כי ריפאוהו על ידי אכילת תרנגולת נבלה, ואכן, בעל אדמת קדש התיר את הדבר לאור שיטת הרשב"א.

במקרה אחר מספר החיד"א (ברכי יוסף יו"ד סימן ר"צ ס"ק ב'), כי פעם אירע שנזקקו לעור צבי כדי לכתוב קמיע לחולה, ולא נמצא בידם עור צבי והתירו הפוסקים לחתוך עור מספר תורה! ולגרד את שמות הקדש שעליו! כדי לכתוב קמיע ולהציל את החולה.

יש להדגיש, כי הדברים אמורים רק ב"הוחזק גברא" - האדם הוחזק לכותב קמיעות מועילות, או "הוחזק קמיעא" - חזקה שקמיע זו מצילה [על ההגדרות והפרטים, ראה בשולחן ערוך או"ח סימן ש"א סעיף כ"ה ובמשנה ברורה שם], אך בלא זה ודאי שהדבר אסור, ולפיכך בימינו, כמעט לא שייך היתר זה.

ענה תיכף ומיד:
הרי אמרו חז"ל שהאוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי, ונמצא שאכן צמים יומיים תמימים...

דף פא/ב כל האוכל ושותה בתשיעי... כאילו התענה תשיעי ועשירי

קשה לאכול לשם שמים

כותב המלבי"ם, קשה יותר לאכול לשם שמים מלצום לשם שמים...

גם ר' בנימין מחשובי האברכים באלעד, לא מפספס אף יום. 2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינוך מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת הרה"ח ר' **משה יצחק זיסר** ז"ל ב"ר אהרן שרגא ז"ל ממייסדי ומקימי בית המדרש סוכוטשוב בני-ברק נלב"ע כ' בתמוז תשנ"ז **תנצב"ה** הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת מרת **אלישבע שרה ארזן** ע"ה ב"ר מאיר אליעזר ז"ל נלב"ע י"ח בתמוז תשל"ב **תנצב"ה** הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת הרה"ח ר' **חיים אריה הנדלר** ז"ל ב"ר משה יוסף ז"ל נלב"ע כ' בתמוז תשכ"ו **תנצב"ה** הונצח ע"י ידידו הר"ר **אברהם הנדלר** ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת מרת **מלכה שוורץ** ע"ה ב"ר חיים יהושע עדער ז"ל נלב"ע כ' בתמוז תשל"ב **תנצב"ה** הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **טוביה אליעזר שוורץ** ומשפ' שיחיו - בני ברק

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת הר"ר **שלמה זבולון בן דוד** ז"ל ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל נלב"ע כ"ב בתמוז תשנ"ו **תנצב"ה** הונצח ע"י המשפחה שיחיו - ירושלים

